

DE
GENIO SAECVLI
LITTERARIO

PRAEFATVS

AD

ORATIONEM
PVBLICE HABENDAM

OBSEQVIOSE

INVITAT

M. IO. GOTTL. BIDERMANN. R.

FREIBERGAE,

Litteris SAM. FRIDER. BARTHELII.

CXXIX.

Ita aetas hominis est comparata, ut, quo magis ultra naturalem vigoris terminum ascendit, eo pluribus obnoxia imbecillitatibus fiat, eoque priorior ad lapsum videatur. Idem vero etiam mundo accidere, negare nemo potest: quippe qui, quo magis aetate crescit, eo in peiora indies ruit. Testis est largus ille vanitatum proventus, et copiosa vitiorum seges, quibus nostra tempora premuntur, et tantum non opprimuntur. Imo adeo corruptus est huius saeculi genius, ut ea etiam, quae cum honestate atque utilitate coniuncta esse possunt et debent, per immodicam nimietatem et peruersum abusum obesse potius, quam prodesse, iure censeantur. Ut autem adpareat, recte nos sentire, illud vitae genus contemnemur, cui nos consecrauimus, litteris et libris fervientes.

Quis nescit, olim in singulari laude positum fuisse, multos eosque bonos libros colligere? Quia enim eorum copia non adeo frequens proflabat, de genere humano praecolare mereri existimabantur, qui ad has opes congerendas sumptus adferebant, et liberalitatem laude dignissimam exercebant. Quo autem loco ille habendus erit, qui, quum ingenii et doctrinae nulla facultate sit praeditus, eruditi nomen eo tueri se posse arbitratur, si in libris comparandis omnem rem familiarem exhaurit, quos nec legit, nec intelligit, et postquam multa plausura voluminum auide corrasit, ea in armamentariis disposita multoque auro et picturis distincta aliquoties per diem hilari vultu adspectat, amicisque et clientibus suis identidem demonstrat. Res ipsa quidem per se considerata omni omnino laude est digna, quia sine librorum adiumento ad variarum rerum cognitionem non peruenitur. Atenim vero ita libros possidere, uti caecus maximam vim pecuniae habet, hoc certe ab insania parum abest. Quoniam enim huius generis homines libros neque ipsi usurpant, neque aliis, inuidia prohibiti, usurpandos commodant, illa variae doctrinae penuria, pulvere sordescunt, blattis in pabulum cedunt, et a tineis absuntuntur. Tandem, possessore mortuo, heredes hanc molem dimidio pretio cum insigni detrimento extrudere coguntur.

Praeter hos huius saeculi genius alios eo adducit, ut profuso titulorum splendore singularem famam et gloriam aucupentur. In quorum musaei si admissus fueris, bone Deus! quantus ibi rei litterariae apparatus, et quantus eruditionis fucus oculis obuersatur! Nam rubricae auro ornatae libros Theologicos, Iuridicos, Medicos, Philosophicos, Historicos, et Philologicos produunt, et volumina multis tomis distincta complectuntur, vel, uti poeta cecinit,

Scripta

Scripta giganteae quorum sub pondere molis
Tristior Encelado bibliopola gemit.

Dum vero bibliopolarum mentionem facio, multos in eorum numero deprehendo, qui, genium saeculi sequentes, alienis oculis vident, et alienis auribus audiunt, de pretio librorum potius solliciti, quam ut de illorum praeslantia indicare valeant, et satis habentes, si libri, quos venum exponunt, speciosis titulis, luculentis characteribus, venustis imagunculis, et nitida charta sese commendent, et ita his illecebris corvi hiantes deludantur. Vbi enim hac aetate Manutii, Stephani, Frobenii, Plantini, Commelini, Wechelii, Oporini, Westfienii reperiuntur? qui tantum doctrina et eruditione valebant, quantum curae et sumtuum in libros emendate excudendos impendebant. Porro depravatam saeculi morem sapit affectatum multa sciendi studium, et inordinata intemperies studiorum, qua polyhistores se euasuros multi existimant, qui ad litterarum studia animum adpulerunt. Equidem non inficior, aetatem nonnullam tanti vigoris ingenia tulisse, quae per vniuersum humanarum scientiarum circulum grassabantur, qualia in Erasmo Roterodamo, Philippo Melancthone, Lipsio, Grotio, Scaligero, Vossio, et Barthio aetas superior vidit, et nostra admiratur. Licet vero hi, et fortasse alii herodes litterarii nihil fere in studiis reliquum fecerint: semper tamen tumultuariam proficiendi rationem detestati sunt. Licet etiam insigni librorum copia instructi fuerint: diuitias tamen ingenii sui non nisi ex indefessa lectione optimorum auctorum sibi compararunt, ex limpidis fontibus ea haurientes, quae alii ex putidis paludibus corradunt. Sed rarissimae sunt hae naturae dotes, quippe quae inter tot hominum millia vix vni conferuntur. Praeterea quoque exigui sunt cancelli, quibus vita nostra est circumscripta, quam si quis uni studio cum spe fructus et gloriae impendere meditatur, is profecto habet, quod a primis pueritiae annis agat. Qui vero pluribus simul inhiat, idem plerumque fatum cum cane Aetopico experitur, et sero intelligit, se ex omnibus aliquid, ex toto nihil lucratum esse.

Quam certum igitur est atque exploratum, veram hominis eruditionem ex multitudine librorum, quos vel possidet, vel quorum titulos in numerato habet, censerì non oportere: tam necesse esse videtur, nosse, quibus libris uti debeat, qui eruditi nomen tueri cupit. Sicuti enim merito futorem risu excipimus, qui officinam suam fabrilibus instrumentis instruit, et textorem insanire credimus, qui vel in pugilum armis, vel in fornicibus ad chemiam destinatis plu-
rimum

rimum pecuniae exhaurit: ita iure ac merito ille pipulo differtur, qui studio litterarum sanctiorum mancipatus, plures libros iuridicos, quam theologicos comparat, et vicissim ille censuram incurrit, qui inter iuris cultores nomen proficetur, et maximam librorum medicorum multitudinem cõemitt. Neque ad multa discenda multi libri requiruntur, sed multa potius lectio, eaque prudenter suscepta, sufficit. Videmus enim, quod apes ad favum colligendum neque quaslibet arbores involent, neque quibusvis promiscue floribus infideant, sed eos solos circumspiciant et explorent, vnde idoneos succos exfugere queant. Neque eos semel iterumque frequentasse, satis habent, sed identidem abeunt et redeunt. Pari vero modo, qui multos per libros vagantur, vix quicquam solidi ex iis referunt, quum e contrario, qui paucos eosque bonae frugis libros assidue evoluunt, eos longe facilius et feliciter ad veram doctrinam pervenire, experientia docemur. Et quis sibi persuaserit, unum hominem aliis in negotiis expediendis occupatum, sufficere aliquot millibus librorum fugitivo oculo perlustrandis, ne dicam, accurato studio excutiendis?

Sed patiamur, hosce homines stolidos suis crepundiis delectari, et librorum copia ac varietate sibi mirifice placere, dummodo copias suas intra parietes contineant. Quis vero non rideat atque exsibilet illos, qui ad famae aucupium et insidias auribus atque oculis faciendas ex libris multo sumtu congestis quamcunque scribendi materiam compilant, vt chartae crescant et nomina sua in indicibus literariis celebrentur, vel qui, Horatio teste,

gaudent scribentes, et se venerantur, et ultro,

si taceas, laudant, quicquid scripsere beati.

Ex quo consequitur, vt multa aliena admisceant, quae a proposito scopo toto caelo amplius differunt. Et, si ad præfixum libro titulum respicias, et paginas illius examines, vix vestigium veri adparet, adeo, vt velut in sylva ignota erres, tandemque multas post ambages per contorta diuerticula in viam redeas, mox vero, vbi regia te incedere putas, nescio, quorsum iterum te abductum deprehendas. Scilicet hic saeculi genius ita inualuit, vt multa facilius, quam solida et bona scribantur, imo plus operae hodie impenditur ad oculos indoctorum fallendos, quam ad spem doctorum explendam: quemadmodum in eorum officinis, qui res suas decoxerunt, fieri videmus, qui, ne, qui sint, adpareat, ex ordine pyxides, capsulas et vacuos sacculos ponunt, laruatam copiam ostentantes.

Et,

Et, vt nihil ad summam vanitatem desit, multi, sæculi genio abrepti, peculiare indices libris suis subnectunt, in quibus, quos sine ordine per integrum librum misere confarcinarunt, auctores, repetendo in medium adducunt, lectorumque oculis exponunt, ita quidem, vt ne ille quidem, cuius nomen solum allegatum fuerat, quasi vel totum excussissent, vel non contemnendum ex illo fructum hausissent, omittatur. Quam vanitatem multi olim exploserunt, et hodie omnes prudentiores rident: licet negari non possit, alios hanc consuetudinem permittere, præsertim vbi auctoritate niti oportet, et vanum abest studium ostentationis. Imo laude est dignum, si in studiosæ iuuentutis commodum vir in omni doctrinæ genere versatus proborum auctorum indicem adornat, eundemque succincto et perspicuo iudicio comitatur. Nam quemadmodum, qui ex metallurgia vitam sustentant, si perspectum atque exploratum habent, vbi fecundæ venæ lateant, certissimum ad opes subterraneas aditum tenent, quin ignari in perscrutandis terræ visceribus fallaci labori inferuant: ita eadem sunt conditione, qui, vnde necessariam eruditionis suppellectilem quaerere debeant, ductu virorum doctorum cognoscunt. Atenim vero sola nominum recensio non sufficit, nisi cuiusvis auctoris doctrina extremo quibusdam digito indicetur. Hoc vero subinde ab iis negligi et prætermitti, quibus fama sua magis curæ est, quam lectoris vsus et fructus, experientia testatur.

Multi etiam rerum perfectissima notitia ita turgent, vt, si Plautum euoluerint, Ciceronem primis labris gustauerint, Pœtas aliquos a facie norint, aliquot annos in scholis contrinerint, prædicamenta logica ordine recensere didicerint, Syllogismum in Barbara et Celarent construere, et figuras rhetoricas enumerare possint, feruido impetu ad pulpita adsurgant, vehementi aestu ad chartas ruant, et metuant, ne ilia parturientibus rumpantur. Mox summis de rebus commentarios conscribunt, et, vt labores sui publici iuris fiant, et vbique diuulgentur, omnem operam impendunt. Itaque, quod Salomon animo prænidit, dicens, librorum componendorum finem non esse, id experientia non tantum confirmatur, sed timendum etiam est, ut mundus capturus sit omnes libros, qui mole sua laborant.

Et variae quidem huius cacoëthis sunt causæ, vti diuersi vnius et eiusdem morbi fontes esse possunt. Multi enim malo spiritu adflati, quum corrupti cerebri portentosas opiniones et sententias in Deum et literas sacras iniurias alio modo publici iuris facere non possunt, libro venenum illud instillant, et quidem, quod apertum malæ causæ est indicium, nomine vel dissimulato vel ficto. Alii bilem in eos, quibus alia ratione nocere non possunt, virulentis

tis cum conuictis enomunt, vsque adeo, vt ne magistratibus quidem et aliis viris praecclare meritis parcant. Et quidem plerumque subdole et fraudulenter agunt, argumentum aliquod scriptionis eligentes, quod nihil minus, quam eiusmodi calumnias, scommata et pipulos prae se ferre videtur, mox autem, velut aliud agendo, bonorum virorum criminationes, infectationes et obtrecciones impudentissime eructant.

Praeterea genius saeculi in eo etiam suam vim exserit, quod plerique libris conscribendis vel aurum vel auram popularem aucupantur. Adeo enim vitia inualuerunt, vt non desint, qui pro auro atque argento innocentiam condemnent, iustitiam peruertant, et ipsam honestatem cavillentur. Quo fit, vt manifesta flagitia, ab iis praesertim admitta, quibus vis pro iure fuit, semper suos patronos nanciscerentur, in palliandis atque incrustandis malefactis adeo occupatos, vt pro aris et focis decertare viderentur. Proh, Deum immortalem! quae nefanda et fere inaudita sce'era stilo procacissimo aliquando fuerunt defensa atque excusata! et plerumque quidem cum impudentissima Numinis diuini contestatione, et aperta iuris diuini atque humani peruersione. Ita nimirum, quos malae causae conscientia coarguebat, ne publice irreligiosi atque impii viderentur, librorum velamentis sese inuoluebant; imo ita alii pestilentibus opinionibus, alii vero marsupio suo seruiebant. Vti vero lucrum illud omnium minime est honestum, quod ex huius generis scriptis vel ad confarcinatores vel ad venditores redundat: ita a viris religiosis perinde atque a tribunali diuino condemnatur. Quanto autem cum damno haec scripta tolerentur, res ipsa non loquitur, sed clamat, inprimis, vbi isti tenebriones sacraria religionis inuadunt. Si vero religio ipsa friget, quid mirum, si honestas alget, leges silent, virtus animam agit, et iustitia exspirat? Extrema enim haec sunt tempora mundi in peius ruentis, vbi virtus post numos ne quidem quaeritur.

Tali autem modo non modo vitiorum sed librorum etiam nequissimorum seges luxuriat. Chartae enim futilissimae adeo libere venduntur, vt, siq; vel cum Diogenis lucerna bibliopolium ingrediaris, vitium scriptorum parum, papyri autem plurimum reperias. Namque in locum solidae doctrinae maleferiata curiositas successit, primus ad barbariem gradus, cui bibliopolae multo cum studio palpantur, vt vanae hominum libidini et commodis suis seruiant, de publico bono parum vel nihil solliciti. Qua ratione aliis a mercatoribus nihil omnino differunt, qui eas potissimum merces aduehunt et venales exponunt, quibus maxima pars hominum pro suo ingenio delectatur. Et inde fit, vt
auctores

auctores vtilissimi sordescere incipiant, quum in recudendis iis pauci et operam et sumtus ponant, doctissimorum vero virorum lucubrationes, multo labore paratae, et cedro dignae, in obscuro lateant, et a blattis, tineis, et muribus absumentur, contra vero vanissimorum ingeniorum abortus et febricitantium deliramenta auide legantur, et orbem litterarium vaiuersum inundent.

Ad extremum ille corrupti saeculi genius est tangendus, qui plerisque eruditorum tantum sui et scriptorum suorum amorem inspirat, ut, etiamsi conuincantur, se halucinatos et praecipitantis in errorem abreptos esse, tamen, gloriae, quam anhelant, iacturam metuentes, quiduis potius agere, quam revocare errorem malint. Hoc nimirum, Erasmo Roterodamo iudice, hoc pertinaciae plerisque ingeniis est insitum, vt, quod semel quocumque casu pronuntiauerunt, nunquam tueri desinant, etiamsi compererint, se perperam statuisse. Huius generis homines, omnis erroris immunes sese existimantes, omnia fecum ruere, frangi et turbari malunt, quam pedem retro flectere, imo, etiamsi aliquando sua vitia agnoscant, non tamen emendant, sed torquendo et excusando tergiuersantur, nomini magis quam veritati et conscientiae consulentes. Multi verò, aliis causis adducti, opiniones suas retractant: et alii quidem, vt vel contumeliam intentatam, vel alia imminetia pericula effugiant; alii, vt virorum auctoritate valentium gratiam sibi concilient; alii, vt iisdem, qui eandem sententiam summa cum contentione defendunt, aegre faciant; alii se ipsos publice erroris arguunt, vt inclarescant, et modestiae laudibus celebrentur. Imo sunt, qui, videntes, scripta sua tenebris premi, et incognita atque illaudata delitescere, vt in ora eruditorum veniant, seipsos tecto nomine refutant, quia nemo censura illos dignatur, in quem calamum stringant. Quis ex his iam disputatis, non intelligit, velana ambitione et stolido suo ipsorum amore hos homines inescatos et abreptos reip. litterariae plus detrimenti quam emolumenti adferre? Multum enim falluntur, existimantes, eos, qui sententiam mutant, suam inconstantiam prodere, quae leuis animi est indicium. Nam, quod recte Seneca iudicat, nequaquam est lenitas, a cognito et damnato errore discedere, et ingenue fateri: aliud putavi, deceptus sum: haec vero superbae stultitiae perseverantia est; quod semel dixi, qualecumque est, fixum ratumque esto. Neque etiam cum existimationis et famae dispendio coniunctum esse, quisquam arbitretur, pictorum more, vbi erratum fuit, spongiam adhibere. Quid enim pretio et dignitati Virgilii, Gregorii Nazianzeni, Ambrosii,

brofii, Theodoreti, Gregorii Magni, Eusebii, Thomae Aquinatis, Aeneae Syluii, Mart. Lutheri, Caesaris Baronii, Scaligeri, Franc. Patricii, Buchanani, Vossii, et aliorum decessit, quod ea publice renouauerunt, quae minus accurate cogitata et proposita viderant. Sed satis de genio saeculi litterario, quem stric-
tissimè verbis Gallicis scriptoris celeberrimi, Balsacii notare liceat: *P' humeur, ou nous nous trouvons aujourd'hui, est le degout d'un siecle malade, qui preferes les fausses aux viandes, et sa fantase a sa santé.*

Iam vero restat, vt causam indicemus, quae ansam ad hanc scriptionem suppeditauit. Pietas nimirum erga leges scholasticas et benefactorem de Gymnasio Freibergensi meritissimum, IO. CHR. RICHTERVM, qui iuuenibus in academiam profecturis viatico prospexit, vt auspiciis non interpellatis nouos labores adgredi possint, anniuersariam huius munificentiae memoriam religiosa recordatione prosequi nos iubet. Et quoniam ex liberali voluntate GRAVISSIMORVM DNOR. INSPECTORVM hoc beneficium anno praesenti illi est adsignatum, qui adhuc omnes boni discipuli partes studio laudabili expleuit, eo lubentius nos hoc negotium suscepimus, quo certius animo prauidemus, eum etiam in posterum talem futurum, qualem hucdum cognouimus. Est autem ille

GOTTHELF BENJAMIN SCHMIDT,

Freibergensis,

qui prius, quam discessionem faciet, oratione Latinis verbis concepta *de felicitate prouinciae, quae litterarum studiis floret*, exponet, et simul Patronis ac Benefactoribus gratum animum declarabit. Quo facto, commilitonum nomine

Ludov. Gotthelf Wildenbayn,

Langenhennersdorfensis,

amico suo auspiciatum abitum carmine Germanico comprecabitur, *de laudabili cupiditate honoris* pauca praefatus.

Vos PATRONI et FAVTORES, vt cras hora ante meridiem nona ad conatus tironum nostrorum benenolos animos et vacuas aures adferatis, qua par est, obseruantia oro ac rogo. Freib. d. XX, Febr.

MDCCLXIX.

Yb 627

ULB Halle
001 508 164

3

(811148)

TA → OL

DE
GENIO SAECVLI

LITTERARIO
PRAEFATVS

AD
ORATIONEM
PVBLICE HABENDAM

OBSEQVIOSE
INVITAT

M. IO. GOTTL. BIDERMANN. R.

FREIBERGAE,

Litteris SAM. FRIDER. BARTHELII.

CXXIX.

